

MANNARÆTTINDADÓMARI

Dømi um dómar

Jersild-málið 1994

Jersild móti Danmark ella Grønjakkamálið, sum tað eisini er kent sum, snýr seg um ein journalist, sum var dømdur fyri at hava brotið í Føroyum so vælkendu grein 266b, sum millum annað bannar rasistiskum útsagnum. Journalisturin hevði gjørt eitt sjónvarpsinnslag við nøkrum svornum rasistum. Jens Olaf Jersild varð meldaður fyri hetta. Hann varð fyrst dømdur av Býarrættinum í Keypmannahavn, síðani Eystara landsrætti og at enda Hægsta rætti. Jersild kærði málið til Mannarættindadómstólin í Strasbourg, sum staðfesti, at dómarnir í Danmark vóru skeivir. Endamálið við innslagnum var at upplýsa, ikki at virka fyri rasistiskum útsagnum.

Bløðarasakin 1996

Sonevnda snýr seg um eina kæru frá Danmarks Bløderforening yvir Eystara landsrætt. 90 bløðarar høvdu fingið HIV-smittað blóð umvegis lívsneyðugan heilivág, tey høvdu fingið. Bløðararnir ynsktu at royna málið í rættinum, soleiðis at ábyrgdin kundi fastleggjast, men málið var úsett 30 ferðir, áðrenn tað byrjaði í Eystara landsrætti. Heilivágsframleiðarar, heilsumálaráðið og heilsumálaráðharrin vóru øll partur av málinum, men hesi vórðu øll meiri ella minni púrasta fríkend fyri allar ákæru. Málið varð kært fyri Mannarættindadómstólin, sum staðfesti, at grein 6, stykki eitt var brotin.

100.000 mál til viðgerðar

Mannarættindadómstólurin er ein møguleiki hjá borgarum í Evropa at kæra síni egnu lond, um tey halda, at landið hevur brotið mannarættindi, um tey eru dømd fyri eitthvørt, ella um staturin hevur gjørt seg inn á frælsið hjá teimum. - Hetta verður púra nýtt og kortini nakað, sum eg kenni til, sigur Jón Fríðrik Kjølbro

Rólant Waag Dam

Evropeiski Mannarættindasáttmálin fevnir um reglur, sum skulu tryggja, at altjóðasáttmálin verður virður av teimum tjóðum, sum hava tikið undir við altjóðasáttmálanum.

Evropeiski Mannarættindadómstólurin í Strasbourg viðger mál, har eitt limaland er skuldsett fyri at hava framt brot á altjóðasáttmálan ella tess viðtøkur. Mannarættindadómstólurin hevur virkað í verandi líki síðani 1998, tá táverandi Mannarættindakommisjónin og Mannarættindadómstólurin vórðu lagdir saman í eitt.

Tað eru tvinnir mátar at kæra til Mannarættindadómstólin uppá: tjóðir kunnu kæra aðrar limatjóðir, og so kunnu einstaklingar

og bólkar kæra beinleiðis til Mannarættindadómstólin um eitt limaland.

Mannarættindadómstólurin er ein møguleiki hjá borgarum í Evropa at kæra síni egnu lond, um tey halda, at landið hevur brotið mannarættindi, um tey eru dømd fyri eitthvørt, ella um staturin hevur gjørt seg inn á frælsið hjá teimum. So kunnu tey, eftir at málið er viðgjørt í teirra egna landi, har tey ikki hava fingið viðhald, kæra til Mannarættindadómstólin.

Nýtt og tó

Og tað eru mong, sum nýta henda møguleikan og hava tað fyri neyðini at kæra til Mannarættindadómstólin. Sambært Jón Fríðrik Kjølbro hevur Mannarættindadómstólurin 100.000 mál til viðgerðar í løtuni.

- Sum dómari ímyndi eg

mær, at eg komi at viðgera mál, taka støðu til hvussu reglur skulu tolkast, hvussu prógv skulu lesast og tað, sum annars minnir um eitt vanligt dómastarv. Men hetta fevnir um so nógv lond og harvið eisini ymiskt sløg av kærum, sum vit skulu taka støðu til. Tí verður tað partvist tað sama, sum eg eri vanur við, og partvist nakað heilt nýtt, sigur Jón Fríðrik Kjølbro.

Mannarættindadómstólurin hevur ein smidligan hátt at tolka altjóðasáttmálan, sum hevur við sær, at hóast altjóðasáttmálin er frá 1950, so tolkar dómstólurin sáttmálan út frá dagsins samfelagsviðurskiptum í Evropa.

Limalondini eru bundin til at rætta seg eftir niðurstøðunum, sum Mannarættindadómstólurin ger í einstøkum málum, ið tey eru

partur av. Og Evroparáðið hevur eitt Ráðharraráð, sum tryggjar, at niðurstøðurnar verða tiknar til eftirtektar.

Síðani mannarættindasáttmálin varð undirskrivaður og samtyktur av fyrstan tíð, er talið av limalondum bara vaksið. Har við er talið av málum eisini vaksið, og brotini á mannarættindini eru vordin alsamt grovari, soleiðis at tú nú eisini hevur nógv mál, sum snúgva seg um pining, mishandling og ólógliga frælsistøku.

Jón Fríðrik Kjølbro sigur, at tað eru ógvuliga fá mál úr Danmark í Mannarættindadómstólinum í Strasbourg, og at hann ikki veit um nakað mál úr Føroyum.